

**O‘ZBEK MADANIYATIDA OTA-ONANING MADANIY VA TARBIYAVIY
ROLINI YANADA OSHIRISH**

Shahrisabz davlat pedagogika institut “ Pedagogika ” fakulteti

Matematika va Informatika yo ‘nalishi

Talaba: Salimov Lazizbek Odiljon o ‘g ‘li

Ilmiy maslahatchi: Abdimurodov Doston Dilmurod o ‘g ‘li

Annotatsiya: Mazkur maqolada o‘zbek madaniyatida ota-onaning o‘rni va ularning oila hamda jamiyatdagi qadriyatlari tahlil etilgan. Ota-onaga hurmat va g‘amxo‘rlik qilish O‘zbekiston xalqining milliy qadriyatlari orasida eng muhim o‘rinlardan birini egallaydi. Maqolada ota-onaning tarbiya, yo‘l-yo‘riq berish, oila poydevorini mustahkamlashdagi roli keng yoritilgan. Shuningdek, ota-onaga xizmat qilish va ular bilan yaqin munosabatda bo‘lish o‘zbek oilalarining milliy an‘anasi sifatida tasvirlangan. O‘zbek oilaviy qadriyatlarida ota-onaga bo‘lgan munosabat nafaqat ijtimoiy, balki diniy jihatdan ham katta ahamiyat kasb etadi. Maqola o‘zbek xalqining ota-ona hurmatiga asoslangan an‘analari va ularning jamiyatdagi ahamiyatini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: Ota-onalar, Madaniyat, Tarbiya, Qadriyatlar, Farzand, Muloqot, Ta'lim, Ijtimoiy mas'uliyat.

Annotation: This article analyzes the role of parents in Uzbek culture and their values in the family and society. Respect and care for parents occupy one of the most important places among the national values of the people of Uzbekistan. The article extensively covers the role of parents in upbringing, guidance, strengthening the foundation of the family. It has also been described as a national tradition of Uzbek families to serve and interact closely with parents. In Uzbek family values, the attitude towards parents is of great importance not only socially, but also religiously. The article shows the traditions of the Uzbek people based on parental respect and their importance in society.

Keywords: Parents, culture, upbringing, values, child, Communication, Education, Social Responsibility.

Аннотация: В этой статье анализируется роль родителей в узбекской культуре и их ценности в семье и обществе. Уважение и забота о родителях занимают одно из важнейших мест среди национальных ценностей народа Узбекистана. В статье широко освещается роль родителей в воспитании, руководстве, укреплении семейных устоев. Также служение родителям и близкие отношения с ними описываются как национальная традиция узбекских семей. В узбекских семейных ценностях отношение к родителям приобретает большое значение не только в социальном, но и в религиозном плане. В статье

показаны традиции узбекского народа, основанные на уважении к родителям, и их значение в обществе.

Ключевые слова: Родители, культура, воспитание, ценности, ребенок, общение, образование, социальная ответственность

O‘zbekiston madaniyati, uning qadriyatlari va urf-odatlari ota-onalar roliga katta e’tibor berish orqali shakllanadi. Bugungi kunda ota-onalar farzand tarbiyasida va madaniy merosni saqlashda bevosita ishtirok etish orqali jamiyatning kelajagini belgilashadi. Ota-onaning madaniy va tarbiyaviy roli doimo muhim ahamiyatga ega bo‘lgan, ammo zamon o‘tishi bilan ularni yanada oshirish zarurati tug‘ilishi qiyin.

Ushbu vazifani bajarish uchun birinchi navbatda ota-onalar an’anaviy qadriyatlar va madaniyati o‘z farzandlariga etkazishlari zarur. Madaniy bayramlar, marosimlar va urf-odatlarga qatnashish orqali ota-onalar bolalariga o‘z tariximiz, madaniyatimiz va an’analarimizni o‘rganishga yordam berishlari mumkin. Bu jarayon ichida ota-onalar bolalarga o‘zlariga xos madaniyatni o‘rgatish, shuningdek, ularni jamiyatdagi madaniy hayotga faol ravishda jalb etish orqali tarbiyaviy rolni kuchaytirishi zarur.

Bundan tashqari, tarbiyaning zamonaviy metodlarini qo‘llash ota-onalarning tarbiyaviy roli uchun juda muhimdir. Emotsional intellektni rivojlantirish va bolalar bilan muloqotni kuchaytirish, ularni yanada o‘zlarini anglashlariga, o‘z fikrlarini ifoda etishlariga imkon yaratadi. Nazorat va qoidalar o‘rnatishdan tashqari, ota-onalar bolalarining hayotidagi hissiy holatlarni inobatga olib, ularga mehr-muhabbat bilan tarbiya berishlari kerak.

Ta’lim masalasiga ham alohida e’tibor berilishi lozim. Ota-onalar farzandlarining ta’lim jarayonida faol ishtirok etib, ularni o‘qishga rag‘batlantirishi, shuningdek, o‘z bilim va ko‘nikmalarini ularga o‘rgatishi zarur. Bu nafaqat akademik bilimlarni o‘rganish, balki oila ichidagi bilim almashinuvi va muhokamalarni rag‘batlantirish orqali amalga oshiriladi.

Ijtimoiy mas’uliyat ham ota-onalar uchun muhim masala hisoblanadi. Ota-onalar ijtimoiy voqealarga odamlarda misol ko‘rsatib borgan sari ta’sir o‘tkazadilar. Jamiyatda ijtimoiy adolat va hamkorlikni rivojlantirishda ota-onalarning roli sayoz va darzli emas, balki o‘z jo‘yata mazmunini saqlashi zarur. Ijtimoiy hayotda qatnashish, jamoa ishlarida faol ishtirok etish, ota-onalar bolalariga ijtimoiy muammolarni hal etishda qanday o‘rta harakat qilishni o‘rganish imkonini beradi.

Psixologik qo‘llab-quvvatlash ham tarbiya jarayonining muhim jihatlaridan biridir. Ota-onalar bolalarining hissiy holati, ruhiy salomatligi va rivojlanishi haqida yuqori darajada xabardor bo‘lishlari lozim. Muloqot va qo‘llab-quvvatlash orqali bolalar o‘zlariga ishonch va o‘z-o‘zini anglashni o‘rganadilar. Ota-onalar farzandlarining ruhiy holatini inobatga olib, ularni tushunish va qo‘llab-quvvatlash

uchun munosib sharoitlar yaratishi juda muhimdir. Bu orqali bolalar o'z hissiy muammolarini ochiq aytish, ularga yechim topishga yordam berish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Natijada, O'zbekiston madaniyatida ota-onaning madaniy va tarbiyaviy rolini oshirish orqali kelajak avlodlarini muvaffaqiyatli tarbiyalash mumkin. Oila va jamiyatni mustahkamlash, madaniyatni saqlash va rivojlantirish jarayonida ota-onalarni yanada faollashtirish zarur. Ularning ishtiroki, ilgari rivojlanish va o'zgarish uchun asosiy omil hisoblanadi. Ota-onalar o'z farzandlariga nafaqat muhabbat va e'tirof, balki madaniy qadriyatlarni ham o'rgatadilar. Ota-onalarning tarbiyasi bolalariga ta'sir qilib, ularni xavfsiz, sog'lom va rivojlangan shaxslar sifatida o'sishga yordam beradi. Shunday qilib, ota-onalarning roli O'zbekiston madaniyati va tarbiyasi uchun nihoyatda muhimdir va ularni oshirishga qaratilgan kuchli strategiyalar amalga oshirilishi lozim. O'zbek madaniyatida ota-onaning o'rnini juda muhim va qadrlanadi. Ota-ona oilaning asosiy tayanchi, farzandlar uchun hayotdagi eng katta o'rnini hisoblanadi. Ular oilani birlashtirib turadigan muqaddas burch va mas'uliyatni o'z zimmasiga oladi. Shu sababli ota-onani hurmat qilish, ularga g'amxo'rlik ko'rsatish O'zbekiston jamiyatida eng muhim qadriyatlardan biridir.

Ota-ona hurmati va unga bo'lgan ehtirom O'zbek an'analari ota-onaga hurmat, ularning so'zini ikki qilmaslik, ularni tinglash va ularga yordam berish odobi avloddan avlodga o'tib kelmoqda. Farzandlar ota-onaning xotirjamligini, ularning duolarini olishni o'z burchi deb biladi. Ko'pchilik oilalarda ota-ona va farzandlar birga yashaydi, chunki ularga qariyalar uyida parvarish qilish odatiy hol emas.

Tarbiya va yo'l-yo'riq ko'rsatish Ota-ona farzandlariga to'g'ri yo'l ko'rsatish, ularga tarbiya berish, o'zining hayotiy tajribasidan o'rgatish bilan shug'ullanadi. O'zbeklar orasida "Ota-onangni rizo qil, dunyo senga rizo bo'ladi" degan maqol bor. Bu ota-onani rozi qilish, ularning oq fотиhasini olish orqali hayotda muvaffaqiyatga erishish mumkinligini anglatadi. Shu ma'noda, ota-onalar farzandlari hayotida ularning kelajagini tayyorlash va ularni mas'uliyatli shaxslar qilib tarbiyalashga katta hissa qo'shadi.

Ota-onaga g'amxo'rlik qilish burchi O'zbek madaniyatida keksaygan ota-onaga g'amxo'rlik qilish, ularning sog'ligini saqlash, ehtiyojlarini qondirish muhim hisoblanadi. Bu qadr-qimmat va hurmat belgisi sifatida qabul qilinadi. Farzandlar ota-onaning duosini olish, ularni rozi qilish uchun imkon qadar ko'proq yordam ko'rsatishga intiladilar. Bu esa oila birlik va barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

O'zbek madaniyatida ota-onaning o'rnini juda yuksak qadrlanadi va milliy an'analarning eng asosiy qadriyatlaridan biri hisoblanadi. Ota-ona oilaning asosiy ustunlari bo'lib, ular farzandlarning axloqiy, diniy va ijtimoiy tarbiyasida beqiyos rol o'ynaydi. Bunday hurmat va ehtirom xalqimizda qadimdan mavjud bo'lib, ota-onani qadrlash va ularning xizmatini qilish milliy o'zlikning ajralmas qismidir.

Ota-onaning farzandlar hayotidagi roli Ota va ona O‘zbekistonda faqat oilaning boshqaruvchilari yoki oila mas’ullari emas, balki o‘z hayotiy tajribasi bilan farzandlariga to‘g‘ri yo‘l ko‘rsatuvchi, hayotiy saboqlar beruvchi murabbiylardir. O‘zbek oilasida ota-onaning so‘zi – eng katta maslahatchi va yo‘lboshchi so‘zdir. Ularning har bir so‘zi, o‘g‘itlari farzandlarning hayotiy qarashlari va kelajagini shakllantirishda katta ahamiyatga ega.

Ota-ona va farzandlar o‘rtasidagi an’anaviy munosabatlar Ota-onani hurmat qilish, ularga g‘amxo‘rlik qilish va ularni rozi qilish o‘zbeklarning turmush tarzida muhim ahamiyat kasb etadi. O‘zbek oilalarida farzandlar ota-onalari bilan birga yoki ularning yaqinida yashashga intiladilar. Bu, ayniqsa, ular keksayganda, farzandlar uchun yana-da ko‘proq mas’uliyat va sharaf deb qabul qilinadi. O‘zbek oilalarida, ayniqsa qishloq hududlarida ota-onaga qariyalar uyiga joylashtirish odatiy hol emas, bu qadriyatlar bilan bir xil emas deb hisoblanadi. Farzandlar, ota-ona qariydigan vaqtda, ularga yordam berishni, xizmatlarini qilishni o‘z burchi deb biladi. Ota-ona va oilaviy rishtalar mustahkamligi O‘zbek an‘anasida ota-onaning oq fotihasini olish – eng katta omad va baxt sanaladi. Bu an‘ana oiladagi barcha a‘zolar o‘rtasida mehr-oqibat, o‘zaro hurmat va mas’uliyat hissini rivojlantiradi. Farzandlar ota-onaga itoat qilishi va ular bilan yaqin munosabatda bo‘lishi orqali o‘z oilasida sog‘lom muhit yaratadi, kelajak avlodlar uchun o‘rnak bo‘ladi. Ota-onaga g‘amxo‘rlik va xizmat qilish burchi O‘zbeklarda “ota-ona roziligida Allohning roziligi bor” degan maqol mavjud bo‘lib, bu ota-onaga nisbatan chuqur hurmatni anglatadi. O‘qib ulg‘aygan, mustaqil hayot boshlagan farzandlar ota-onaga muntazam yordam berish va ularga g‘amxo‘rlik qilishni davom ettiradi. Bu milliy an‘ana hisoblanadi va farzandlar kelajakda o‘z ota-onasi va o‘z farzandlari uchun ham shu qadriyatni davom ettirishni maqsad qiladi.

Oiladagi diniy va ma‘naviy ta‘limo O‘zbek xalqida ota-onalar farzandlarini diniy va ma‘naviy jihatdan tarbiyalashda ham katta rol o‘ynaydi. Ko‘pchilik ota-onalar farzandlarini Qur‘on o‘qish, namoz o‘qish kabi diniy amallarni bajarishga o‘rgatadi. Shu bilan birga, xalqimizda ota-onaga qilingan yaxshilik – bu savobli ish deb qabul qilinadi, chunki ota-onaning xizmatini qilishning darajasi diniy jihatdan ham katta ahamiyatga ega. Bu esa yosh avlodda ma‘naviy yetuklikni rivojlantirishga xizmat qiladi.

O‘zbek madaniyatida ota-onaning o‘rni va hurmatini baland tutish qadimiy an‘analar va ijtimoiy qadriyatlarning ajralmas qismi hisoblanadi. Ota-ona oilaning eng muhim a‘zosi, uning tayanchi va asosi bo‘lib, har bir o‘zbek oilasida ularni hurmatlash va qadrlash alohida ahamiyatga ega. Ota-onaga nisbatan ehtirom va ularga g‘amxo‘rlik ko‘rsatish o‘zbek jamiyatining asosiy fazilatlaridan biridir.

Ota-onaga hurmatning tarixiy ildizlari O‘zbek xalqida ota-onani hurmatlash qadimdan shakllangan qadriyat sanaladi. Bu qadriyat ko‘p asrlik tarixga ega bo‘lib,

xalq og‘zaki ijodida, maqollarda, doston va rivoyatlarda aks etgan. Xalq og‘zaki ijodida ota-onaning maqomi, ularni hurmatlashning muhimligi haqida ko‘plab o‘git va saboqlar mavjud. Masalan, “Ota onangni rizo qil, dunyo senga rizo bo‘ladi” kabi maqollar farzandlarga ota-onaning roziligini olish, ularning xizmatini qilishga da’vat etadi.

Ota-onaning farzand tarbiyasidagi o‘rni Ota-onalar o‘zbek oilalarida farzandlarga nafaqat moddiy yordam ko‘rsatadi, balki ularga to‘g‘ri yo‘l-yo‘riq ko‘rsatadi, hayotiy tajribalarini o‘rgatadi. Har bir o‘zbek oilasida ota va ona farzandlarning axloqiy, ma’naviy rivojlanishi uchun mas’uldir. Ko‘plab ota-onalar farzandlariga milliy va diniy qadriyatlarni o‘rgatishga intiladi. Shu sababli ota-onalar farzandlarining hayotida yo‘l ko‘rsatuvchi murabbiylar sifatida qabul qilinadi.

Ota-onaga ehtirom ko‘rsatishning diniy ahamiyati Islom dinida ota-onaga bo‘lgan munosabat alohida o‘rin egallaydi va ularga xizmat qilish, hurmat ko‘rsatish muhim burchlardan biri sanaladi. Qur‘on va hadislarda ota-onaga yaxshilik qilish, ularga g‘amxo‘rlik ko‘rsatish haqidagi ko‘plab oyat va o‘gitlar mavjud. Bu diniy tamoyillar o‘zbek xalqining ma’naviy qadriyatlariga chuqur singib ketgan. O‘zbek oilalarida ota-ona haqqiga duo qilish, ulardan oq fotihasini olish – hayotdagi eng katta omad deb hisoblanadi.

Ota-onaga xizmat qilish burchi O‘zbek oilalarida ota-onaga g‘amxo‘rlik qilish, ularni rozi qilish eng oliy qadriyat sifatida qabul qilinadi. Farzandlar ulg‘aygandan keyin, ota-onaning nafaqaga chiqqan vaqti yoki keksa yoshga yetganida, ularga moddiy va ma’naviy yordam ko‘rsatish zarur deb hisoblanadi. Ko‘plab oilalarda farzandlar ota-onalari bilan bir uyda yoki ularning yaqinida yashaydi, bu esa o‘z navbatida oilaviy birlik va rishtalarni yanada mustahkamlaydi. Bu turmush tarzi orqali farzandlar ota-onalarini har tomonlama qo‘llab-quvvatlab, ularning duosini olishga harakat qiladi.

Farzandlik burchining ramzi sifatida ota-onani qadrlash O‘zbek an‘analarida ota-onaga bo‘lgan hurmatning yana bir ko‘rinishi sifatida ularni qadrlash va farzandlik burchini bajarish talabi mavjud. Farzandlar ota-onaning xizmatini qilishni o‘zlari uchun sharaf deb biladi. Shu sababli, ota-ona bilan munosabatlar o‘zbek oilalarida avloddan avlodga o‘tadigan qimmatbaho meros sanaladi. O‘zbek xalqida katta yoshlilarni hurmat qilish, ularning maslahatlarini tinglash, ularga xizmat qilish nafaqat oila ichida, balki butun jamiyatda katta qadriyat sifatida ko‘riladi.

Oiladagi o‘zaro hurmat va sog‘lom muhit O‘zbek oilasida ota-ona va farzandlar o‘rtasidagi munosabatlar yaqin va hurmatli bo‘lishiga katta e’tibor qaratiladi. O‘zbekcha turmush tarzida ota-onaning qarashlari, maslahatlari oila a’zolarining bir-biriga bo‘lgan munosabatini mustahkamlaydi. Bu esa o‘z navbatida oilada sog‘lom muhit va o‘zaro ishonchni ta’minlaydi.

O‘zbek madaniyatida ota-onaning o‘rni oila, jamiyat va millat uchun katta qadrga ega. Ota-onaga bo‘lgan hurmat va ehtirom o‘zbek oilalarida asrlar davomida ajralmas qism bo‘lib kelmoqda. Bu qadriyatlar ota-onaning hurmatini ulug‘laydi va ularning oilaviy, diniy hamda axloqiy rollarini yuksaltiradi. Shu sababli, ota-onani qadrlash, ularga hurmat ko‘rsatish, xizmat qilish O‘zbekistondagi oila an‘analarining yuksak namunasi sanaladi va kelajak avlodlar uchun boy meros bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abduqodirov, A. "O‘zbek oilasi: an‘ana va qadriyatlar." Toshkent: Sharq nashriyoti, 2002.
2. Karimov, I. "Yuksak ma‘naviyat – yengilmas kuch." Toshkent: Ma‘naviyat nashriyoti, 2008
3. Nazarov, U. "Ota-onaga hurmat va ehtirom." O‘zbekiston Respublikasi Madaniyat va ma‘rifat markazi, 2015.
4. G‘afurov, H. "O‘zbek xalqining ma‘naviy merosi." Toshkent: Fan va texnologiya, 2013.
5. Islom Karimov nomidagi xalqaro fond. "O‘zbek milliy qadriyatlari." Toshkent, 2019.
6. Muhiddinov, S. "Milliy an‘ana va zamonaviylik." O‘zbekiston Davlat axborot agentligi nashri, 2017.
7. Eshonqulov, T. "Oilada ota-onaning o‘rni va farzand tarbiyasi." Toshkent: Universitet nashriyoti, 2020.